

AZ ÁLTALANOS TITKOS VÁLASZTÓJOG ÉRTÉKÉRŐL

Két ÍZBEN foglalkoztam behatóbban az általános választójog kérdésével. Először több mint húsz év előtt, amikor Tisza István gróf által is ösztönözve, idevonatkozó kutatásaim eredményét közzétettem. Másodszor pedig a felsőháznak múlt évi költségvetési vitájánál, amikor elég merész voltam a megoldás tekintetében a ma szinte általában követelt megoldástól eltérő javaslathoz kötni magamat.

A végső következtetés, melyet az 1912-ig több országra kiterjedő kutatás eredményeként leszűrtem s közzé is tettem, az, hogy az általános titkos választójognak, mint a haladás és fejlődés csalhatatlan szerének odaállítása, alkalmas lehet a tájékozatlanok félrevezetésére, népgyűlések éljenceinek kisajtolására s ez úton politikai pozíciók elnyerésére vagy biztosítására, de az általános választójog alapján álló országok tapasztalataival ugyan nem igazolható.¹ Egyeseket vezethet a hatalomhoz és jóléthez, de a nemzeteknek nem bírja a várt eredményeket és boldogságot biztosítani.

Azóta éppen húsz, eseményekben és megpróbáltatásokban gazdag év múlt el. Olyan évek, melyekhez hasonlókat az emberiség keveset élt át. Nemcsak birodalmak omlottak össze, százados múlttal dicsekvő fejlemények semmisültek meg, váltak szétpattanó buborékokká. Meg kellett érnünk azt is, hogy ellenünk fordultak boldogulásunk féltett kincseinek tartott nehezen megszerzett eredmények is. Megtörött, módosult a gazdasági élet rendje. A búza alacsony ára, bár azt valaha sokan hitték, nem csökkenti a többi áruét, a termelés bősége áldás helyett átokká változott, az olcsó pénz alig ösztönöz új munkára és nem eszköze a gazdasági fejlődésnek, a munka korszakában nem talál kenyeret az, ki szívesen dolgoznék érte, a hitelgazdálkodás keretében mindinkább összezsugorodik a hitel. A szabadságért folytatott harc a legvadabb etatizmusba torkol, és annyi erőfeszítés után mikor azt akartuk elérni, hogy az élet szebb, tartalmasabb és többet érő legyen, az ifjúságból napról-napra többen nyúlnak a gyilkoló fegyverhez és sietnek megválni az élettől, mi reájuk nézve üres, értéktelen lett s amit átélni szerintük nem érdemes. Ennél nagyobb elítélését annak a sokat dicsért haladásnak, miről a XIX. század annyit tudott dicsekedve beszélni, elképzelnünk sem lehet.

Míndez a külső összeomlás belső világunk válságát is jelenti. Az eskü elveszti értékét, napirenden vannak a szülő- és gyermek-

¹ Az általános választójog eredményei. Budapest, 1912. Kilián Frigyes utóda.

gyilkosságok. Sőt a gráci esküdszék felmenti a gyermekét megölő anyát, a svájci Hofer Kuno gyilkosát, a ruhrvidéki francia haditörvénytörő a boche-okat lelövő francia katonákat. Jugoszláviában a büntetlenül maradó politikai gyilkosságok napirenden vannak. Oroszországról nem is beszélünk, de fel kell említeni, hogy a spanyol kortesz éhhalálra ítéli a papokat, megtagadva tőlük az állami segítséget, mit eddig húztak. Elvadulás. *Bellum omnium contra omnes*. A népek gazdasági életének és lelkivilágának kutatói azt találják, hogy a háború ki nem lesz kerülhető az Északamerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia közt, mert a külső piacok kézben tartása elsődrendű érdek mindkét birodalom iparára nézve. Az ipar fejlődése pedig feltétele az emelkedésnek és fennmaradásnak.

Az idézett tanulmányban utaltunk azokra a botrányos visszaélésekre, melyek az általános titkos választójog uralma alatt úgy az Északamerikai Egyesült Államokban, valamint Franciaországban napfényre kerültek. Ezek sorozata azóta sem szakadt meg. A kőolajmezők elidegenítésével egy államtitkár, Fall, állott az állam megkárosításának élén. Franciaországban Klotzot, Clémenceau bizalmasát, a békeszerződések pénzügyi részének összeállítóját voltak kénytelenek különböző váltóügyek miatt börtönbe vetni. Az Aero-postal szubvenciói és Hanau asszony börzei mesterkedéseinek labirintusában előkelő politikusok szerepeltek, bizonyosságul annak, hogy a régi rothadás ki nem veszett és mintha össze volna növe a politikai rend alapjaival, sőt mintha innen merítené erejét.

Miként jutottunk oda, hogy a többségi elvet tartsuk a legokosabb és leghelyesebbnek közdolgok intézésénél? Hellasban nem voltak mindig ez állásponton s a polgárok többsége helyett a sorshúzásra bízták a döntést. A rómaiak elfogadták a többségi elvet.¹

A pápák, sőt sokáig a püspökök választásánál is ez álláspontra helyezkedtek annál a vélelemnél fogva, hogy a többség valószínűleg biztosabban és könnyebben eltalálja a helyeset és jót, mint a kisebbség. De ez csak vélelem, mert bizonyos, hogy sokszor a többség bűnösen tévedett (Krisztus, Socrates). A tömegek új és nagy gondolatokat szülni, milliók sorsát javító találmányokat kieszelni képtelenek. Ez természetes is. A csírázó gondolatoknak, s elhatározásoknak békére, nyugalomra, állandó odaadásra és stabilitásra van szükségük. Enélkül fejlődni és érlelődni nem tudnak. A tömeg e feltételeknek jóformán egyikét sem tudja szolgáltatni. Elemei változók, rendszeren csak rövidebb időre és valami előre kieszelt cél érdekében verődik össze. Sokszor a kulisszák mögött mozgó kezek irányítják. Elhatározásai legfeljebb arra valók, hogy a gátakat ledöntsék, az akadályokat eltávolítsák. Annak megállapítását azonban, mi a haladás, rendszeren nem bízzák reá.

Mindezek az aggodalmak mellett is azt látjuk, hogy az általános titkos választójog térfoglalását feltartani szinte lehetetlen. A demo-

¹ Refertur ad universe. quod publice fit per maiorem partem (Ulpianus).

Quod major pars curiae effecit pro eo habetur ac si omnes egerint (Scaevola). Id. Tecklenburg: Die Entwicklung d. Wahlrechts in Frankreich seit 1789. Tübingen, 1911.

kráciára nézve ezt már száz év előtt kimondta Tocqueville. Miután pedig demokrácia el nem képzelhető, ha a népnek minél szélesebb rétegei nincsenek felvéve az alkotmány sáncaiba, az általános titkos választójog uralma szükségképi föltétele a demokráciának. A vox populi mint vox Dei azt jelenti, hogy a nép legfelsőbb politikai fórum. Ezt az általános titkos választójog barátai fenntartják, bármit mondanak is ellene a tények és a nemzetek története. Szerintük az általános titkos választójog alapja a demokráciának, a demokrácia pedig azonos a haladással. A haladást persze lehet sokféleképp értelmezni. Carnegie, az acélkirály, Triumphant Democracy című iratában a plutokrácia és a gépek — technokrácia — diadalát mondja az igazi haladásnak. A köznapi felfogás a vagyoni jólét emelkedésében s az idevonatkozó találmányokban látja ezt. Aránylag kevesen vannak kik az alantjáró felfogás fölé emelkedve, a politikai élet megtisztulásában, a törekvések megnevesülésében, a belső harmónia megerősödésében keresik a haladást. A jobbak közül is sokan csak a tudás kiszélesítését és elmélyítését tekintik a végső célnak és szembehelyezkednek Goethével, akinek nézete szerint az értelem felszabadulása, ha nem tesz bennünket erősebbé a saját magunkon való uralkodás tekintetében, méreggá válik. Sir Alfred Ewing a tudományok haladását előmozdító, nagyra értékelt brit társaság elnöki székében Yorkban a múlt évben kijelenté, hogy a mutatkozó bajok gyökere az, hogy az erkölcsi emelkedés nem bírt lépést tartani a technikai találmányok tempójával. Azt, mire Goethe célzott, tehát nem értük el.

Feladatunkul e tanulmányban azt tűztük ki, hogy felderítsük, vajjon az utolsó húsz év alatt a fejlődés milyen irányt vett. Milyen az általános titkos választójogot uraló társadalmak és államok fejlődése és mily következtetések vonhatók le a jövőt illetőleg? Eltűntek-e azok a bűnös visszaélések, melyekre régebben reámutattam, javult-e a gazdasági helyzet, fokozódott-e az emberek őszinte és önzetlen törekvése fennköltebb, nemesebb célok iránt, tisztábbak, nemesebbek és e révén boldogabbak lettek-e az emberek?

A mai idők uralkodó planétája a pesszimizmus. A legyőzött és a fejlődés feltételeitől megfosztott nemzeteknél ez természetes. A győzők mindent megtettek, hogy ez így legyen. Évtizedekre terjedőleg akarták lehetlenné tenni a letiport nemzetek talpraállását. A nagy és keserű csalódás akkor kezdte meglepni őket, amikor észrevették, hogy a hanyatlás reájuk is kiterjed. Megsértve a gazdasági élet törvényeit, gúzsba kötve, sarokba dobva az erkölcsi világrend követelményeit, remélték, hogy az új, reájuk nézve boldogabb jövőt biztosíthatják. Keserű volt az ébredés, mikor Angliában kezdett elharapódzani a munkanélküliek jajszava, milliárdos deficit bukkant fel a francia költségvetésben, amikor Hollandiának még gyarmatai is válságba jutottak, mert termékeiknek ára lecsökkent, az Északamerikai Egyesült Államokban százával buktak a bankok, elhagyták farmjait a gazdák és Washingtonban a törvényhozást a munkanélküliek és elkeseredett veteránok igyekeznek megfélemlítve engedményekre bírni. Sőt vér folyik Genfnek utcáin is és a svájci gazdasági élet sokfelé hanyatlásnak el nem tagadható jeleit mutatja. Dél-Amerikában nem

szűnő forradalmak, Spanyolországban anarchia. A keleti országok helyzetét részletezni nem szükséges, de arra mégis reá kell mutatni, hogy hová jutott a nagy és becsületes Németország nemcsak politikai téren, hanem polgárainak erkölcsi tekintetében is, mióta a monarchia megdőlt.

A XVIII. század végén a franciák szinte örületig fokozott extázisban felkapták Hellas régi eszményét. Az emberi értelmet és tudást tették mindenben döntővé. Nem vették észre, hogy ez Hellast nem óvta meg az elpusztulástól. Skótok és angolok uralkodóvá tették azt a nézetet, hogy gazdasági téren a felvilágosult önzés a legmegbízhatóbb vezér és legértékesebb tanácsadó. Ezekon a nyomokon haladt előre a fejlődés. Növekedett az emberek többségében az egyéni elhatározásokba vetett bizalom. De amikor az emberi tudás bizonyos irányban szinte bódító eredményeket hozott létre, amikor a javak előállítására minden képzeletet felülmúlva fejlődött, akkor Renan jóslatát igazolva, megroppant minden s az erkölcsi alapok nélkül való alkotások recsegve-ropogva dőlnek össze. A bécsi Wertheim-kasszák gyárosa sokat emlegetett mondása szerint, melyet a svédek híres Kreugerje egy részvénytársaság gyűlésén szintén ismételt, a morál ez időkben nem volt napirenden, pedig Cicerónak kétezer év előtt kelt állítása szerint ez oly szerepet játszik és annyira nem nélkülözhető az emberi dolgok intézésénél, hogy maguk közt még a tolvajok és lókötők is ragaszkodnak hozzá. A modern iparkapitányok a morál fölé akartak emelkedni. De alásüllyedtek.

Ma már tisztán látható, hogy a történelem tanúságain kiélesített tudás, a franciák ideálja, nem elég arra, hogy az emberiségre zúdult bajokat orvosolja. A felvilágosult önzés uralma pedig gazdasági téren csak addig jelentett haladást, míg a múlt vallásos hagyományai és a belénk oltott emberi érzés korlátokat emelt elé. Mikor azonban a háború után a győzők vállalkoztak arra, hogy e korlátokat is áthágják, eljutott a világ oda, ahol ma áll. A Népek Szövetségének származásos vergődése mit jelenthet mást, mint azt, hogy a tudásra és a felvilágosult önzésre nem lehet kizáróan reafektetni az emberi haladás nehéz feladatait és ha mégis megteesszük, baj fakad belőle.

Az alapvető tételek megingása okvetlen kellett, hogy maga után vonja a reájuk alapozott alkotásokat. Alig lesz, ki ezt ma kétségbe vonná. Az igazság azonban lassan terjed, a tapasztalatok és el nem tagadható tények nehezen módosítják a tömegekre néző politikusok álláspontját. Ebben a horror vacui-nak nagy része van. Mi lesz, ha az általános titkos választójog csodatevő erejébe vetett hitről is le kell mondani? Mit állítunk helyébe, hiszen a népnek fétisekre van szüksége?

A pillanat azonban, mikor erre a kérdésre felelni kell, közeledik és talán közelebb is van, mint sokan hiszik. Nagyon időszerű tehát, hogy foglalkozunk legalább azzal, vajjon e bálványozott általános titkos választójog biztosíték-e a fenyegető összeomlás ellen és mily értéke van annak, ha a titkosságot nálunk is általánossá teszik, amint azt Károlyi Gyula gróf megígérte s Gömbös Gyula is programjába iktatta?

Az EL NEM TAGADHATÓ KÁOSZ, melybe jutottunk, az, hogy ez kiterjed a győzők, sőt a háborúban semleges népekre is, bizonyítja, hogy oly okokból ered, melyek hatását sem a politikai határok, sem a fajokban rejlő különbségek nem szoríthatják vissza. Hirdetik az észnek és a tudásnak mindenhatóságát, a népek azonban ezzel ellentétes politikát követnek. Az emberi szolidaritást ajánlják és azt teszik, mit az önzés sugal. Az elválasztó falak ledöntése volna észszerű cél, ehelyett fegyverkeznek, védővámokat statuálnak és devizakorlátozásokat léptetnek életbe.

Ha a vox populi csakugyan Isten szava volna, akkor az általános titkos választójognak mindezt ellensúlyozni kellene. Ki meri azt állítani, hogy ez meg is történt? Az általános titkos választójog kiterjesztése igazolta azok megállapítását, akik szerint az általános titkos választójogon nyugvó demokratikus kormányzat ellensége a haladásnak és ennek kiterjesztése odavezet, hogy a vezetőknek akaratauk ellenére is le kell szállni azokhoz a véleményekhez, amelyek forrásai mélyen alatta vannak a fennköltebb törekvéseknek. „A vezetők rendszeren idegesen tartják fülükhöz a hallócsövet, melynek másik nyílásán az alacsonyabb rétegekből felszálló hangok áramlanak be.”¹

„A parlamenti viták elvesztik régi súlyukat“, folytatja a nagynevű tudós, „a politika igazi rúgóit mindinkább a parlamenteken kívül, klubokban és szövetkezésekben kell keresni.“

A nagy háborút oly népek indították, melyek az általános titkos választójog alapján állottak s az Északamerikai Egyesült Államok dönték el, hol az legrégebben van érvényben. Vájjon beavatkozásuk, ami állítólag a népek függetlenségének és a demokrácia megmentésének követelménye volt, valójában tartott-e mást szem előtt, mint azt, hogy a nála eladósult antant el ne pusztuljon? A szövetkezett hatalmak gondolkodás nélkül dobták oda Európa függetlenségét Uncle Sam lábaihoz. Amerika fenntartja a Monroe-elvet, de ki meri ezt Európára nézve követelni? Vállalja-e ezért s az ú. n. békekötésekért az általános titkos választójog a felelősséget? Ha igen, akkor igazolja azokat, akik szerint a kormányzó hatalom a kiterjesztett választójog mellett kénytelen az alantas közvélemény szolgálatába állani. Ha pedig nem, akkor a nemzetek igazi véleményét az általános titkos választójog mellett is lehetséges úgy meghamisítani, hogy a nép szuverenitása üres frázissá süllyed le. Arra azonban jó, hogy azokat, akik nevében cselekszenek, felmentse a felelősségtől. Az Isten kegyelméből országoló császárok és királyok azért, amit tettek vagy tenni elmulasztottak, legalább az Isten és a történelem előtt viselték a felelősséget, de ezek oly békeokmányokat, mint a versailles-i, vagy trianoni, Anatole Francénak emlékezetes kijelentése szerint, épp ezért nem igen írtak volna alá. Clémenceau és társai örülségre hajló hatalomittasságukban azt hitték, hogy ha a hatalmat csak a bosszú kielégítésére és az emberiség velük szemben álló részének leigázására használják, elérték a bölcsesség és emberi okosság tetőfokát. Vájjon nem ennek ellenkezője történt-e? Maynard Keynes esetében, ki otthagya a béke-

¹ Sir Henry Sumner Maine: Popular Government. Az első essayben a négy közül még élesebb igazságok is foglaltatnak.

konferenciát és lehetetlennek jelenté ki a reparációk címén a követeléseket, maga a többségi elv is alaposan megbukott. Ez egyetlen ember tisztábban látta a jövőt, mint a Big four és azok, akik mögöttük állottak.

Eljátszották Európa régi függetlenségét és fölényét. Mit jelent ez, arról beszélni sem igen mernek. De azt nem lehet sem eltitkolni, sem leplezni, hogy Nagy-Britannia leszállott arról a piedesztálról, amelyen mint arbiter mundi szerepelt. Kénytelen államok szövetségévé átalakulni és tűri még de Valera lealázó kihívását is. A lordok házában, mint ezt Sydenham lordnak és társainak több mint tíz éves küzdelme mutatja, még sikerül a régi idealizmust feléleszteni, de ez az alsóházban, hol reális érdekek tudnak csak szimpátiát kelteni, lehetetlen. Az angol alsóház színvonalának süllyedése a legkiválóbbak véleménye szerint pari passu haladt a választójog kiterjesztésével. A magyar tapasztalatok is ezt bizonyítják. Vonatkozik ez egyébiránt nemcsak a modorra, a felszólalások köznapi, sőt ezen alól maradó hangjára, hanem arra is, hogy mily témák keltenek lelkesedést és melyek hagyják hidegen a törvényhozó testület tagjait.

A francia demokrácia nem bírta kiirtani a köztársaságot nyomon kísérő visszaéléseket, általánosítani a szabadságot és igazságérzetet, miről valaha Condorcet és társai álmodoztak. Angliában nevelt oly munkástömegeket, melyeknek kedvesebb az állami eltartás, mint az a pionírmunka, mit a gyarmatokban végezhetnének. Sőt elutasítják azt a munkát is maguktól, ami az angol földet újra termővé tehetné. Nem kérnek a falusi élet örömeiből. Az angol demokrácia uralkodó eszmévé tette azt is, mit előbb bűnnek tartottak volna, hogy t. i. az egyik népréteg, a gyáripari érdekelttség, tönkre teheti a földnek urait és művelőit, elzárva előlük a megélés forrásait, kiűzve őket apáiknak valaha nagyra értékelt örökéből. Mindez az általános titkos választójog uralma alatt, sőt segítségével történik.

Az Anglia által teremtett és nagyra növelt új birodalmak vezető eszméi nehezen egyeztethetők össze a demokrácia és emberisésegről régen táplált fogalmakkal. Kivéve Kanadát, mi Bryce szerint demokratikusabban fejlődik, mint az Északamerikai Egyesült Államok, s ahol senkinek nincs akkora hatalma, mint az elnöknek Washingtonban. Mindamellettt Kanada is lemondott arról, hogy általános emberi szempontokat szem előtt tartva, a bevándorlást megengedje. A demokratikus kormányzást jellemző pazarló gazdálkodástól szintén nem tudta magát mentesíteni.

Anglia gyarmatosító politikájának legfrissebb és legmeglepőbb eredményeit a déli félgömbön találjuk. Itt a deportált bűnösök és a bevándorlók utódai aránylag rövid idő alatt viruló és emelkedő szabad államokat teremtettek, amelyek Australian Commonwealth néven birodalommal konszolidálódva, elfoglalják az ausztráliai szárazföldet. Új-Zeeland csak 1840-ben lett a brit korona önálló gyarmata, bár sok belső harc és vergődés után, hála természeti kincseinek és lakói szorgalmának, gyorsan jutott el a virágzásnak irigyelt fokára. Reánk nézve mindkét alakulat főleg azért kiemelkedő fontosságú, mert a legkorszerűbb eszméket fogadták el politikai életük vezetőiül. Itt legkevésbé

zavarta a fejlődést a mult, legakadálytalanabban érvényesülhet a modern ember lelkiülete, a szabadság, mint az emberi boldogság tényezője.

Ausztrália, mely szövetkezett államok egysége — Commonwealth, — csak a brit korona viselőjének egyénisége útján függ össze a világbirodalommal. Ausztráliában, hol a dolgok természetes rendje szerint a földművelés érdekeinek kellene politikát irányítani, az iparomunkásság kezébe került a hatalom s innen van, hogy itt történtek az első nagyobb kísérletek a szociáldemokrácia követelményei szerint való kormányzásra. Az állam átvett sok iparvállalatot és hivatva érezte magát a bérek és a munkaidő törvényes szabályozására. A siker nem volt kielégítő, a demokratikus kormányzat itt is pazarlónak bizonyult s az adósságok révén a Commonwealth erős függésbe került az európai pénzüpiactól. Szorítkozva az általános titkos választójog hatásának kutatására, rá kell mutatnunk arra, hogy míg Európában, mint azt barátai és ellenségei egyformán elismerik, a demokratikus uralom rendszeren az anyagi érdekek túlzott imádatában végződik, Ausztráliában már kezdetben is csak ezeket tartották szem előtt. Az élet kellemes oldalának, az élvezeteknek szaporítását uralja a nép túlnyomó része. Kevés munka és erőfeszítés árán kényelmesen, lehetőleg bőven élni, ez a vezető gondolat. A lakosság nagy városokban tömörül s épp ezért kerüli, sőt megveti a természetnek csendjét, a földdel való kapcsolódás nemesítő hatását. A nemzeti élet felszínessé válik, a tudnivágyás csekély, a mélyben fészkelő problémák iránt kevés az érdeklődés. A tengeri fürdők élvezetei, a sport izgalmi jobban érdeklik őket, mint egy-egy miniszterválság. Az üzlet és élvezetek mellett kevés idő és figyelem marad egyébre. Az osztályok ellentéte is erős, az egyenlőség és a munkáselemek jó módja, ami nagyon felette van az európainak, nem tudta meggátolni az érdekek összeütközését. Nevezetes, hogy a munkások béreinek emelkedése, ahelyett hogy megelégedéshez vezetett volna, növeli a harcok erejét. A többség kevés igazi érdeklődést mutat a közügyek iránt. Az egyéni és az osztályérdek erősödik és ott is dönt, hol nem volna helyén. A jövő fejlődésre fekete árnyékot vet az elválások könnyűsége és nagy száma, a születéseknek feltűnően csekély százaléka. A bevándorlást rossz szemmel nézik, sőt korlátozzák, félve attól, hogy habár ez a köz szempontjából a virágzás feltétele volna, a bérek leszállását vonná maga után. A hatalom kezelői a saját és nem az általános érdeket tekintik. Ezt mutatja a védővámpolitika és az általános katonai kötelezettség elvetése. A parasztosztály az állami stabilitás érdekében szükséges, de ez nem érdekli a hatalmon ülőket. A politikai horizont szűk, az ideálok alant járók. Az állami mindenhatóság az egyéni szabadságot korlátozza, letöri, pedig az egyéni zsarnokság kevésbé árt, mint a többségé. Ezek a rövid vonások jellemzik Új-Zeeland kormányzatát és politikai helyzetét is. Az uralkodó gyári munkáselemek saját önzésüket uralva itt sem siettek a világ proletárjainak nyomorán segíteni. A bevándorlók előtt már 1890-ben becsapták az ajtót. Új Zeeland nem arra való, — mondották — hogy az Óvilág szegényházaiból kiszorultak zsákmanya legyen. Pedig hivatalosan is rámutattak, hogy egyes iparágakban hiányzanak a munkáskezek. Az uralkodó felfogás szerint jobb,

ha az állam polgára kevés, de ezek jólétben élnek, mintha kényelmes életmódjukról a szaporodó polgárok javára csak valamicskét is le kellene mondani. Marx a világ proletárjait akarta harcba szólítani, Ausztrália és Új-Zeeland munkásai maguknak és csakis maguknak akarják azt az előnyt megkeríteni, amit Európa nemzeteinek révén a tőke, tudás és tapasztalatok terén megszereztek. Mindez az általános titkos választójog uralma alatt fejlődött ide.¹

A színes bennszülöttek, a maorik és társaik annak idején szabad- elvűbbek és vendéglátóbbak voltak, mint a technokrácia virága, a hatalomra jutott gyári munkásság. Haladás-e ez?

Magyarországon az általános titkos választójogért folytatott küzdelem története hosszú és változatos. Mindenesetre ominózus, hogy az ú. n. darabont kormány minisztere, Kristóffy József volt az, aki elsőnek akarta vele a nemzetet boldogítani. Ellenben két miniszterelnök, Tisza és Bethlen István grófok törekedtek a mindinkább erősödő nyomást, amennyire tőlük telt, visszaszorítani. Nem igen szükséges fejtegetni, miért. A Friedrich-féle 1919. évi rendelet kimondotta az általános titkos választójog életbeléptetését. Az 1925. évi XXVI. t.-c. azonban ezzel szemben korlátozásokat léptetett életbe, főleg a titkosság tekintetében. Ma ezért folyik a harc. Nemcsak a szociáldemokraták, hanem a polgári pártok, államtitkárok is ily értelemben nyilatkoztak. A lelépett Károlyi Gyula gróf is megígérte, sőt a mai kormány is felvette programjába, de a nemzet' érdekek legmesszebbmenő megóvása mellett. A veszedelem tudata tehát megvan, várjuk az ellene emelendő gátakat.

Időszerűnek és kötelességnek tartottuk közzétenni megfigyeléseink eredményét, szemben azzal a folyton erősödő felfogással, amely az általános titkos választójogtól a megváltást várja és azt mindent gyógyító orvosszerként ajánlja.³ Elfogadása mellett az egész világ közvéleményét hívják föl, megvalósítását a haladás, a fennkölt ideálok iránti fogékonyság és a műveltség kritériumaként tüntetik elénk. Az elmaradt nemzetek közé sorolnak bennünket, mert a titkosság teljességét nem értük el. De nem mernek hasonlót mondani Franciaországról, mely a nőktől még a múlt évben is megtagadta a szavazás jogát. Hasonló állásponton vannak más latin eredetű országok, sőt Japán, Jugoszlávia, Belgium és Hollandia is.

Vizsgálat tárgyává tettük azt, vajjon az általános titkos választójog uralma óta emelkedett-e az illető országok politikai és erkölcsi színvonala, nagyobb mértékben uralja-e a közvélemény a tisztább, nemesebb, fennköltebb célokat, hajlandó-e azokért önzetlen és elszánt harcokat folytatni? Tágult-e, mert ez a főkérdés, a nemzetek horizontja, nemesbültek-e törekvéseik, a múltó, főleg anyagi érdekek helyett a jog és igazságé-e a döntő szó, nemesebbek lettek-e az egyének elhatározásai és a nemzetek politikája? Az, amit a háborúban átéltünk s az, ami azóta ránk zúdult, a versailles-i, trianoni és saint-germaini békék, helyesebben ukázok, a mai gazdasági és erkölcsi káosz, ami a

¹ Bryce: *Modern Democracies* c. műve, passim.

² Lásd a Sol Club által kiadott füzetet: *A magyar titkos választójog alapelvei*.

³ Berecz Sándor: *A tökéletes választójog*. Budapest, 1932.

hanyatlás és rothadás el nem tagadható jeleit mutatja, lehetetlenné teszik, hogy igennel feleljünk. A szabadság, a tömegeknek az általános titkos választójoggal való felboldogítása nem hozta meg az ígért eredményt, nem teremté meg a testvéri jóakaratot sem az egyesek, sem a nemzetek között. Sőt kiélesíté az osztályharcokat. Nem biztosítá a legjobbak uralmát, sőt felmagasztalja a kontár tudatlanságot.¹ Nem tisztítá meg a politikát és nem mentesíté a pénznek befolyásától, hiszen komoly becslések szerint az Északamerikai Egyesült Államokban egy választás a két nagy pártnak legalább 20 millió dollárjába kerül. Nem fokozta azt a méltóságot, ami valaha a kormány kezelőit körülugározta. Nem ölte ki a forradalmi szellemet a népekből. A titkosság nem irtja ki a visszaéléseket, a választók jogtalan befolyásolását. Egy francia író többszáz lapos könyvében írja le, milyenek a visszaélések az általános titkos választójog mellett Franciaországban.² Bizonyítják ezt az 1872-ben alkotott angol Corrupt and Illegal Practices Act vagy a visszaélések ellen 1913-ban és 1914-ben hozott francia törvények. Angliában 1872, emitt pedig 1852 óta megvan az általános titkos választójog; ha nem tudnák kijátszani, nem kellene törvény védelmére. Hová jutott a becsületes német közigazgatás, mióta megszűnván a monarchia korlátjai, az általános titkos választójog akadály nélkül dolgozhatik?

Az általános titkos választójog uralma alatt álló nemzetek sok esetben az erkölcsi és politikai hanyatlás jeleit mutatják. A trianoni és a többi békeukáz itt perdöntő bizonyíték. Akkor, midőn be kellett volna mutatni a győzőknek, hogy az emberiség maradandó érdekei azok, melyeket az általános titkos választójog révén felnevekedve szem előtt tartanak, áldozata lettek a bosszú, kapzsiság és mindent elnyelni óhajtó hírvágnak. Ha ezekben a békékben a nemzeteket vezetőik nem tolmácsolták híven a nemzeti akaratot, mit ér az általános titkos választójog? Ha pedig az a nyomor és káosz, amit e békék ránk zúdítottak, a győző nemzetek akaratából történt, akkor ezektől nemcsak a nemesebb érzelmeket, hanem a tudásnak azt a mértékét is meg kellene tagadni, ami az okos kormányzás föltétele.

Azok a kifosztások, melyeket a nyugati demokrácia által védve a kisantant államai az idegen nyelvű állampolgárokkal elkövetnek, jellemzik az uralkodó rétegek erkölcsi és jogi színvonalát, bizonyítják, hogy oda, ahol ez érzéseknek forrása van, az általános titkos választójog gyökerei el nem érnek.

Benoist az általános titkos választójogot uraló választótömeget a homokhegyekhez hasonlítja, melyekből hiányzik a belső szervezetség és a pillanat szeszélyei, a szelek és viharok hajtják őket jobbra-balra. Franciaországban — mondja James Bryce, e tudós és tapasztalt diplomata és államférfi — a szabadság kevésbé van biztosítva, mint némely monarchiában. Az egyenlőséget csak úgy lehet megvalósítani, ha a néposztályokat, egyet kivéve, elpusztítanod. A testvériség, hála a szociáldemokráciának, megsemmisült abban az örökös harcban, ami

¹ Faguet: Le culte de rincompétence. Paris, 1910.

³ Charles Mareault: L'art de tromper, d'intimider et de corrompre l'électeur. Paris, 1910.

a bourgeoisie és gyári munkások közt folyik. Idézi és aláírja Metternich mondását, mely szerint Franciaországban kellemesebb, ha valaki nagybátyákkal és nem testvérekkel dicsekedhetik. Akiben keresztyéni érzület van, elgondolkodhatik, mit jelent az, ha a francia fejlődés a békeszerző Clémenceauban ormolt, aki megkeresztelve sem volt?

Az általános titkos választójog bámulóival szemben ott állanak Lecky megállapításai,¹ Maine-nek kegyetlen, de megokolt véleménye, mely szerint mióta a római császárok a pretoriánusok kezéből kapták a hatalmat, nem volt oly állhatatlan kormányzat, mint amióta a kormányzókat a közönség — community — delegálja.⁸

Nem áll helyt az sem, hogy a többség akarata mindig az egész népé, sőt ez a többségi akarat rendszeren nem is a többségtől ered, hanem egyesektől, kik azt a többségre rátukmálják.

A legifjabb demokráciák ideálja, amitől sok kiváló amerikai³ félti nemzetét, a jól táplálkozás, illő öltözködés, kényelmes élet, melyet lehetőleg kevés munkával, nagy bérekkel kell lehetővé tenni. Ezek koronája a sport örömei. Ebben áll a summum bonum. Az Északamerikai Egyesült Államok polgárai ujjonganak. Az amerikanizmus diadalát jelenti nekik, hogy a jazz-zene, a film átkarolja a világot, a cocktail még Párizsban is uralkodik. Hangosan hirdetik, hogy a jutalmazó helyek ma a templomokat helyettesítik. A testi erő, fanatizmus és lelkesülés ide Összpontosul, a nemzet lelke szerintük piacok hódítására irányul. íme a megvalósult ideál! Krisztus kiüzte a kufárokat a templomból. Tizenkilenc század múltán a ma uralkodó felfogás szerint a templom az üzérkedőké,⁴ ott Krisztus idegen..

BERNÁT ISTVÁN

¹ Liberty and Democracy.

² Maine id. műve 21. o.

³ David Gayne Hill: La Crise de la Démocratie. 1918. Hill az Északamerikai Egyesült Államok berlini követe volt.

⁴ Ludwell Denny: America conquers England. Sok tudással irt s az amerikai törekvéseket hüen vázoló munka.

⁵ A választójog kérdésével folyóiratunk nem foglalkozott addig, amíg az kormánynyilatkozatok folytán legújában aktuálissá nem kezd válni. Olvasóink tájékoztatására különböző álláspontokat képviselő cikkeket fogunk közölni, melyek sorit a fenti tanulmánnyal kezdjük meg. Szerzője már a kiegyezési korszakban, a 90-es évektől kezdve a szociálisabb gondolkodás egyik kiváló úttörője volt hazánkban. *A szerk.*